

Smag på landskabet i Randers Kommune

– Naturhandleplan for Kastbjerg Ådal hegn A

A. Arealbeskrivelse og udpegninger

Folden er på ca. 11 ha og inkluderer beskyttet natur i ådalen langs Kastbjerg Å. Området er en del af et større Natura2000 område. Folden består af beskyttet eng og mose samt en kulturgræsmark mod syd, fig. 1. Området indeholder to tørvegrave med åbent vand, hvoraf det ene er hegned fra. Området har en enkelt tidligere tørvegrav med hængesæk. Folden har trykvældsområder mod syd ved skræntfoden (rigkær). Området har ingen beskyttede diger eller fortidsminder. Området har været ude af drift i en årrække og er meget tilgroet i pil og tagrør. Kortet fra 1999 viser tydeligt hvor hurtigt denne tilgroning er foregået, fig. 2.

Natura 2000 naturtyperne er rigkær, hængesæk og ellemose. Artstilstanden er 'god' til 'moderat' ifølge DMU's Prior kort, fig. 3. Den samlede naturtilstand, inkl. tilstanden for struktur, blev her vurderet 'moderat' for rigkærene. Det betyder, at plejen på tidspunkt for besigtigelse var for dårlig. Randers Kommune har derfor sat hegn op i 2013 for at få området i græsningspleje, fig. 2. Arealet græsses i 2014 af ca. 10 voksne Dexter, samt nogle kalve. Dyrene får naturligt vand i folden, hvor der både er tørvegrave og rindende vand fra trykvældsmoserne. Se også de historiske kort, fig. 4. Områdeinddeling ved botanisk monitoring er vist i fig. 5.

Området har en fin score på HNV-kortet, idet et af rigkærområderne scorer 8, fig. 5. I den høje score indgår planteregistreringer foretaget i forbindelse med Natura 2000 kortlægningen med tre point. Den sydlige del af foldområdet ved skræntfoden med trykvand scorer højere HNV point end den nordlige del og kulturgræsmarken ved fangfolden.

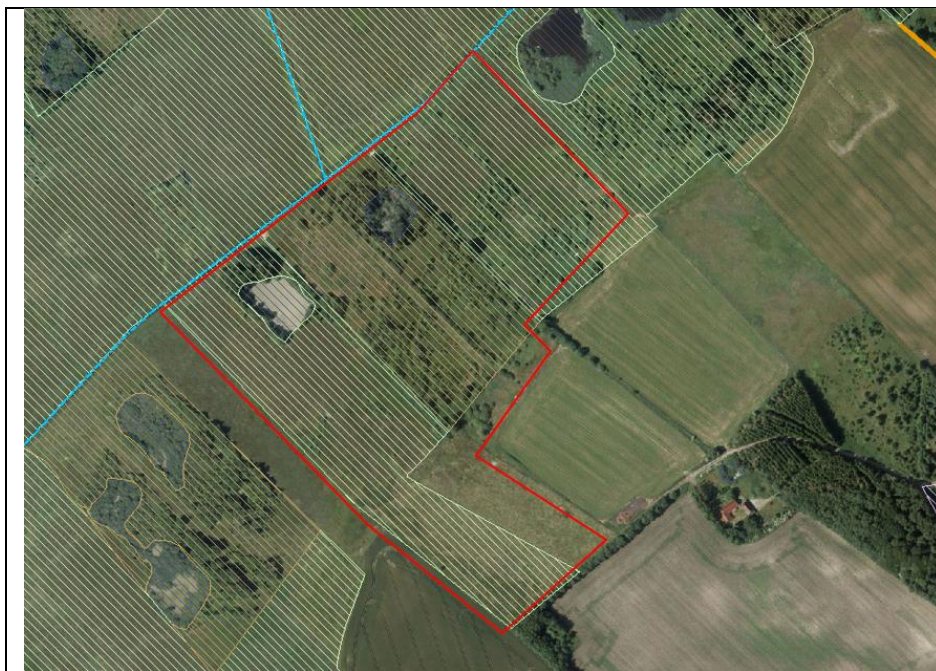

Fig. 1. Folden ved Kastbjerg Å med angivelse af udpegninger af beskyttet natur. Mose: brun. Eng: grønlig, vandflader: blå. Resten er kulturmark. Orthofoto 2012. Kilde: Arealinfo.

Fig. 2. Hegnslinjen med angivelse af overgangssteder, som det er sat op i 2013. Overgange er markeret med grønt. Dyrene har ikke adgang til hegningen mod sydøst. Orthofoto 1999. Kilde: Arealinfo.

Fig. 3. Habitat naturtyper og arts-naturtilstand fra DMU's Prior. Hele området er EF Habitatområde. Figuren viser artstilstanden i de registrerede habitatnaturtyper. Naturtypen 7230 (rigkær) er den mest udbredte. Desuden forekommer et lille område med 7140 (hængesæk), der ikke er beskrevet i nærværende sammenhæng. Naturtyperne 9100 er ellemose. Artstilstanden i de lysegrønne områder er 'god'.

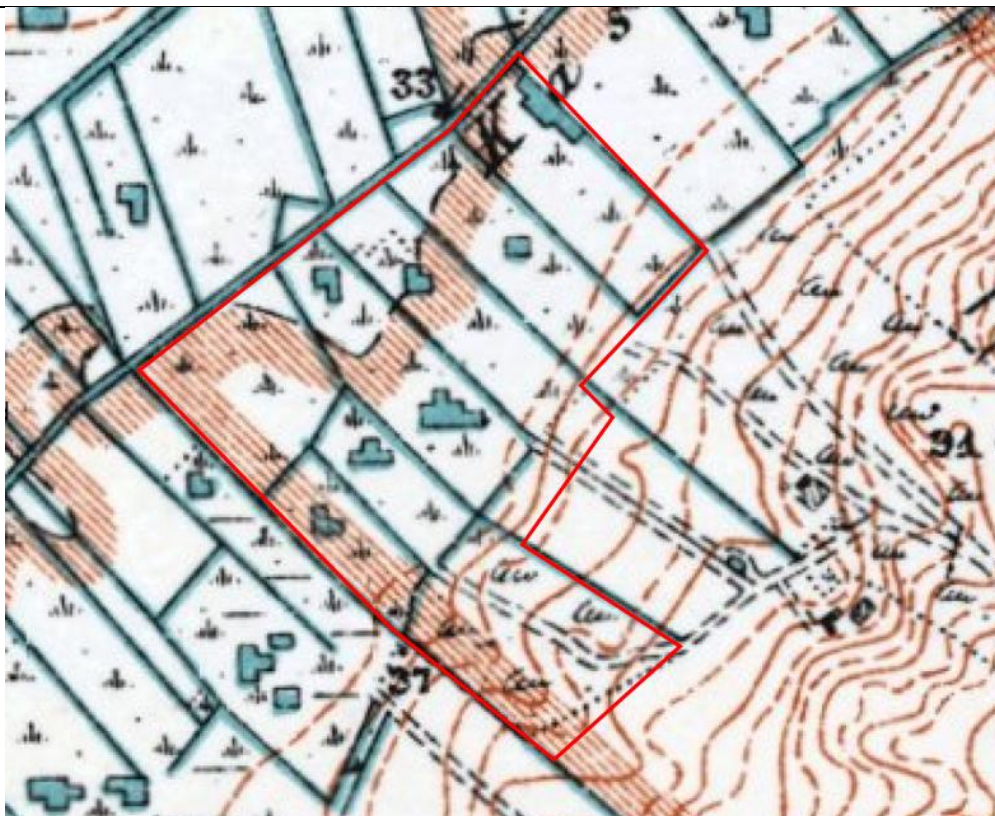

Fig. 4. Målebordsblad (1900-1950), der viser tørvegrave og tidligere forløb af vandløb langs sogneskel (skraveret). Højdekurverne indikerer også placering af vældmoser ved skræntfoden. Kilde Arealinfo.

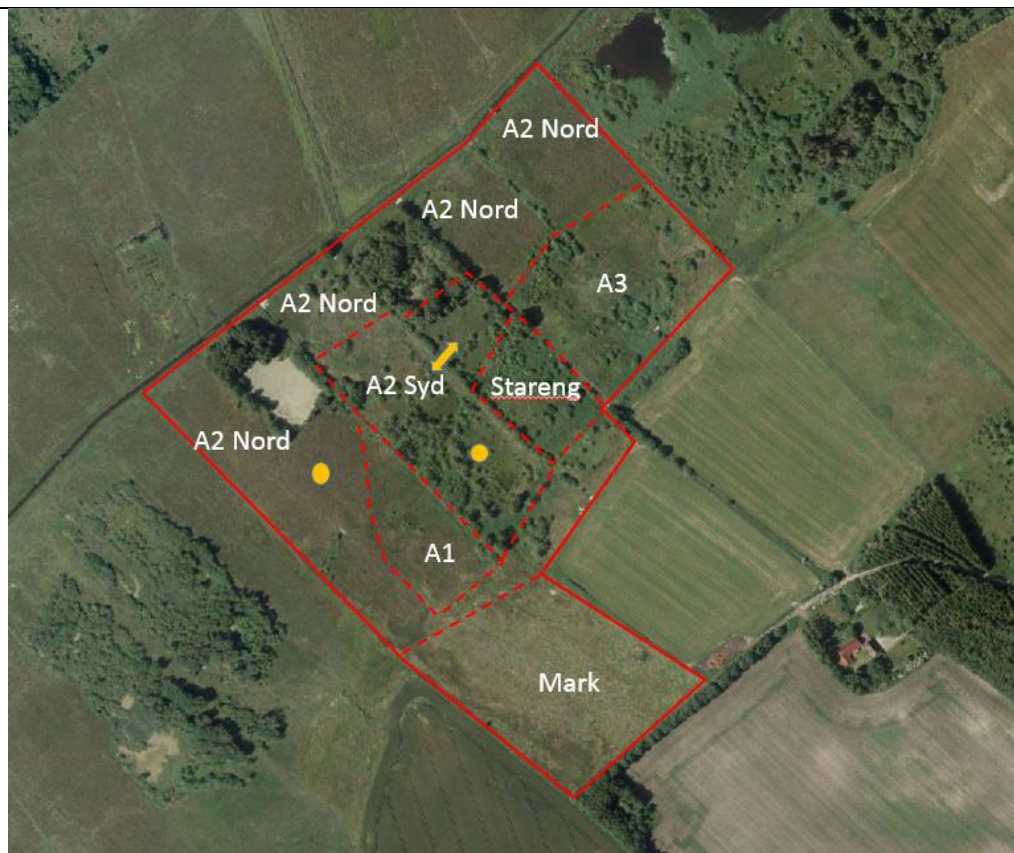

Fig. 5. Områdeinddeling ved Natur & Landbrugs botanisk monitoring og placering af dokumentationscirkler (gult). Dyrene har naturligt forekommende vand. Fangfolden er placeret i kulturgræsmark mod syd, nærmest adgangsvej. Desuden angivelse af foreslået ekstra overgang til dyrene (gul dobbeltpil). Orthofoto 2012. Kilde: Arealinfo.

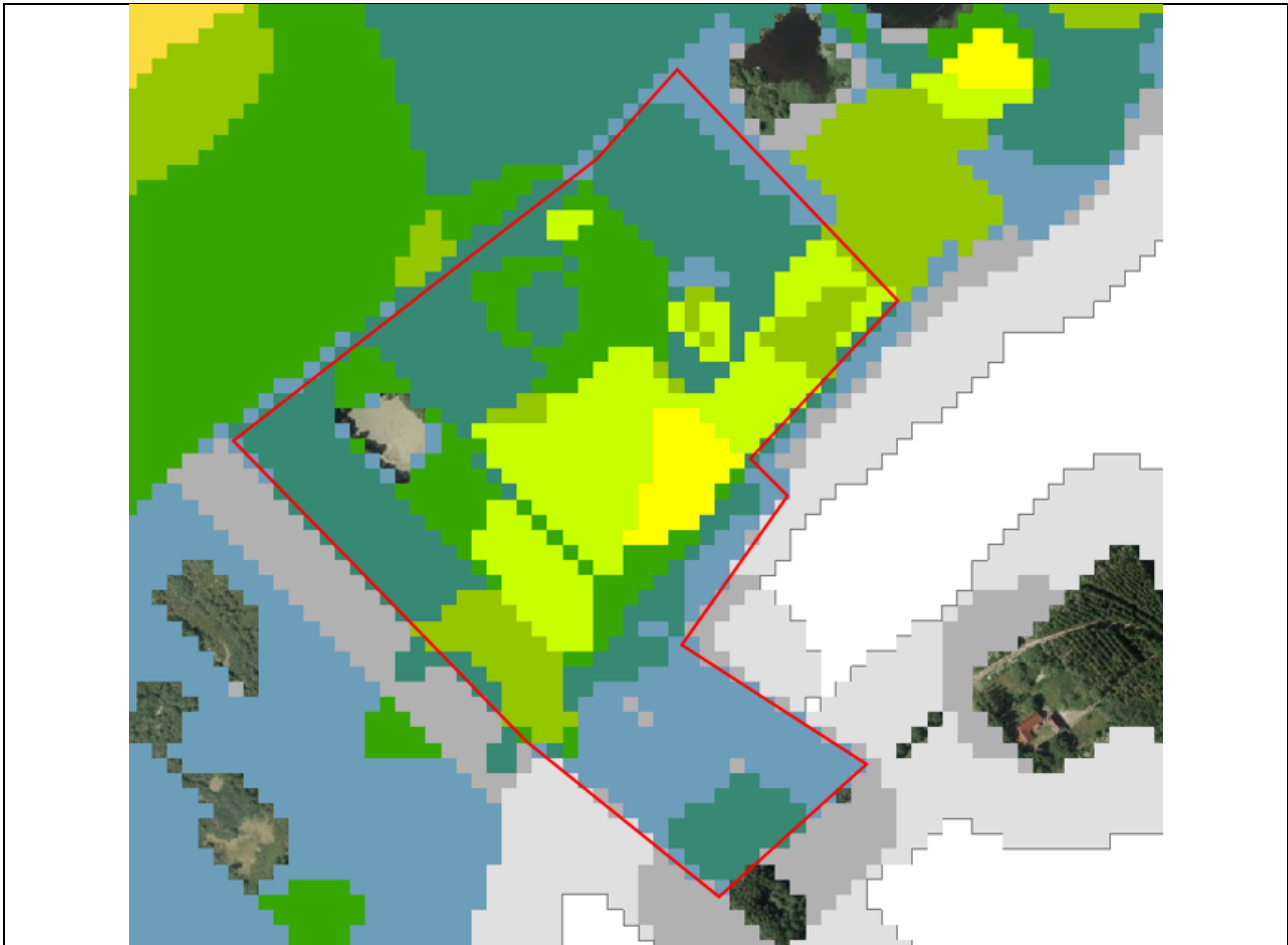

Fig. 6a. High Nature Value. Højeste værdi er 8 (gul). Gullig grønt har værdien 7, mens den blågrønne har værdien 3. Lokalisering ved hjælp af åbning til luftfoto.

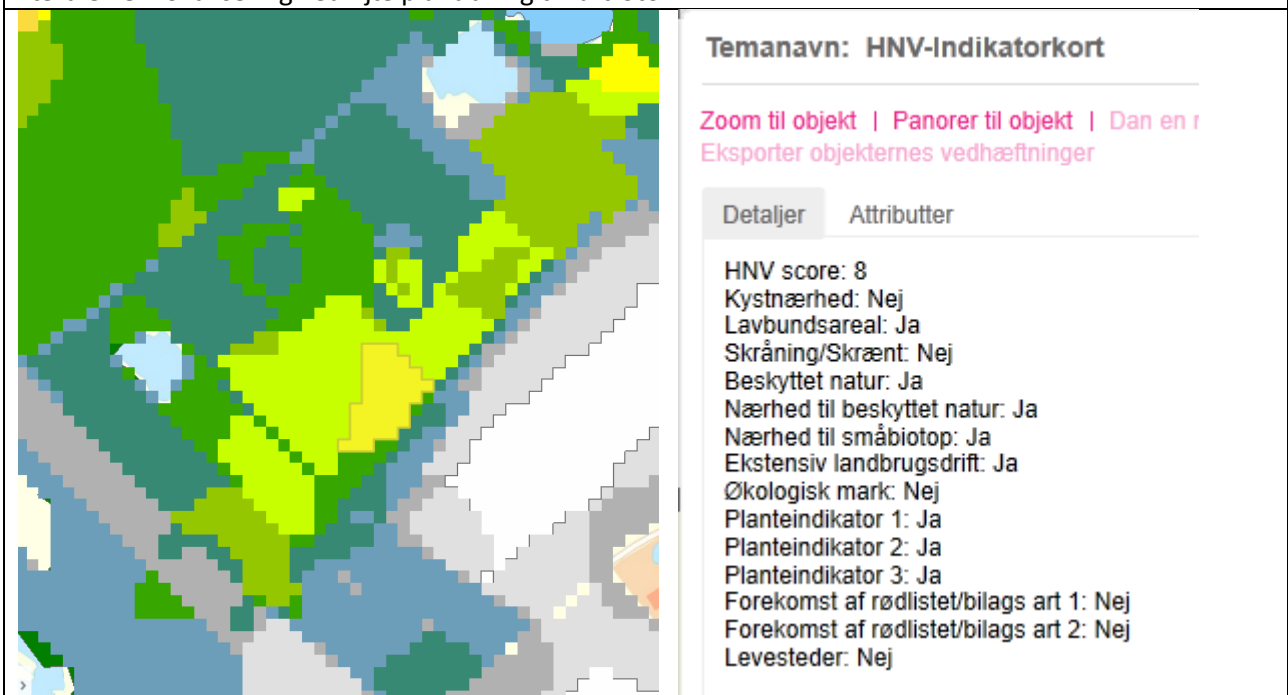

Fig. 6b. HNV grundlag for den botanisk bedste del af rigkærene. Plantelisten fra Natura2000 besigtigelserne har givet 3 point til HNV.

Overordnet målsætning for plejen

Fokus i denne plejeplan lægges på arealernes botaniske naturkvalitet, specielt at bevare og fremme den botaniske naturkvalitet i Natura2000 naturtypen rigkær, som i dette område er meget tilgroet med tagrør og pil. Desuden at sikre blomstring til insekter i rigkærene og til frøsætning.

De mest sjældne planter i området med angivelse af arternes naturkvalitetsscore i parentes er djævelsbid (7), hjertegræs (6), tormentil (6), stivtoppet rørhvene (6), eng-troldurt (6), eng-viol (6), maj-gøgeurt (6), plettet gøgeurt (6), dusk-fredløs (6), kær-trehage (6), trenervet snerre, trindstænglet star (6) og grå star (6). Især forekomst af plettet gøgeurt er bemærkelsesværdigt. Blandt arter med score 4 kan især nævnes butblomstret siv, som er indikatorart for rigkær. De inventerede området har kun få negative arter, herunder lav ranunkel (-1). Scoresystemet er beskrevet på hjemmesiden (<https://www.landbrugsinfo.dk/Kvaeg/Koedproduktion/Sider/Saadan-vurderes-naturplejen.aspx>).

Den vægtede naturkvalitetsscore er for delområderne og tilhørende dokumentationscirkler ses af tabel 1. Folden inddeles i areal A1, A2 Nord, A2 Syd, A3, Stareng og mark, se. fig. 5. A1 og A2 Syd har en score, der er større end landsgennemsnit, tabel 2. Der blev kun registreret 2 problemarter i cirklerne. Det drejede sig om tre arter, nemlig lav ranunkel, grå-pil og almindelig rapgræs, hvor grå pil er det største plejemæssige problem. Naturkvaliteten er lavest i A2 Nord. A3 (mosebunke-område) har ligeledes en lav score, der også er baseret på meget få arter. Cirklerne er udlagt et botanisk relativt godt sted for pågældende areal. Ud fra vore data scorer A2 Syd ikke længere 3 plantepoint. Der er fundet 48 arter mod 26 på landsgennemsnit.

Tabel 1. Naturkvalitetsscore for delområderne (arealer og cirkler) vægtet med arternes forekomst på de pågældende delområder.

	Areal 1		Areal 2 Nord		Areal 2 Syd		Areal 3
	Areal	Areal	Cirkel	Areal	Cirkel	Areal	
Mose				3,51	3,57	2,81	
Eng	3,33	2,56	2,50				
Antal arter	54	19	12	78	48	54	
Antal problemarter i cirkel			2		2		
HNV point*	2	1	1	2	2	1	

* skilletal for point er 2,5, 3,25, 3,75 i HNV.

Tabel 2. Landsgennemsnit for naturkvalitetsscore for rigkær (Habitatnaturtype 7230).

	Landsgns. for rigkær (habitatnaturtype 7230)
Artsscore gennemsnit, uvægtet	3,08
Antal arter i 5 m dokumentationscirkel	26,1
Antal problemarter (score -1) i 5 m dokumentationscirkel	1,8

På kort sigt er målet med plejen i prioriteret rækkefølge: 1) at sikre den høje naturkvalitet i rigkærene. Især i det flotte trykvandsvæld A2 Syd og i A1 der er udviklet til knoldkær, 2) at sikre naturkvalitet i rigkær A3, 3) at sikre tilgroning med tagrør forhindres i øvrige rigkær inkl. i Stareng.

På længere sigt er målet med plejen, at dominans af mose-bunke på de mere tørre arealer (A2 Nord) bliver reduceret. Det skal bemærkes, at vi ikke har været i området med hængesæk øst for den østligste af de to tørvegrave, et område der også skal prioriteres.

B. Beskrivelse af botanisk sammensætning med plus og minusarter og deres håndtering

Arealerne er beskrevet botanisk den 11. juli 2014 af Anna Bodil Hald og Lisbeth Nielsen fra Natur & Landbrug ApS, dels arealerne som helhed, dels ved udlæg af 2 georefererede dokumentationscirkler udlagt på botanisk relativt gode steder, fig. 5. Arealerne er her vurderet som mose ligesom ved Natura 2000 udpegningerne, dog således, at det mindre areal A1 er beskrevet som eng i overensstemmelse med §3-udpegningen. Resterende arealer er beskrevet som eng. Ved vurderingen medtages både arter og struktur. Arternes naturkvalitetsscore er vægtet med artens forekomst vurderet på en skala fra 1-10, og de forskellige delområder karakteriseres nedenfor i fig. 7-8.

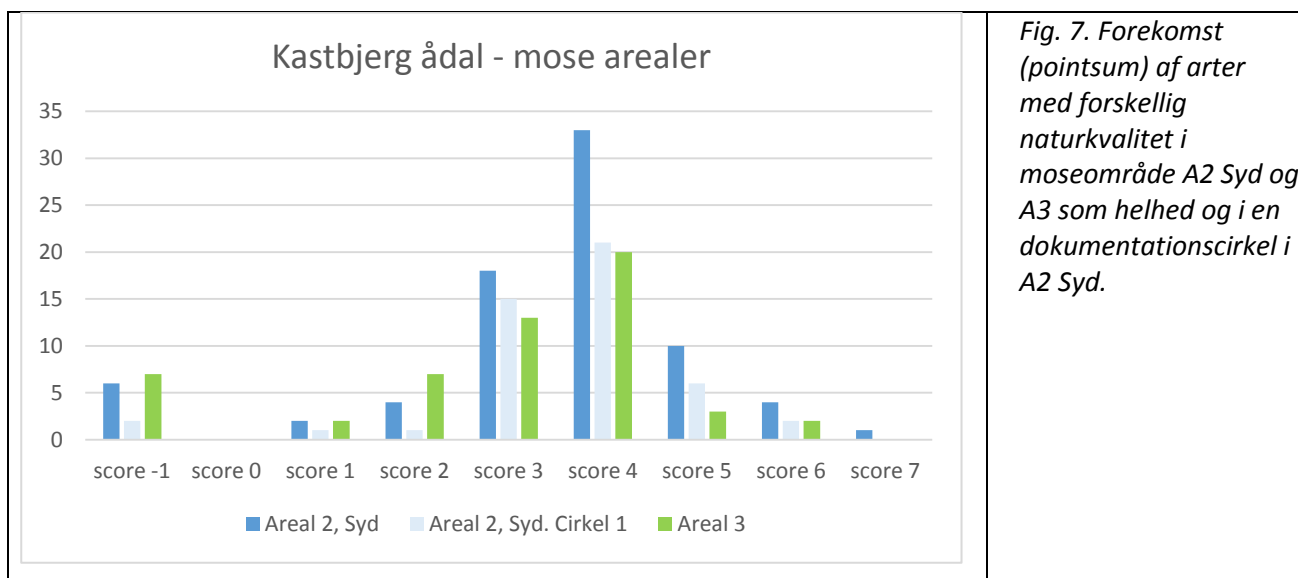

Fig. 7. Forekomst (pointsum) af arter med forskellig naturkvalitet i moseområde A2 Syd og A3 som helhed og i en dokumentationscirkel i A2 Syd.

For rigkærene A2 Syd og cirkel fra A2 Syd samt areal A3, er forekomst af arter i de forskellige naturkvalitetsværdier illustreret i figur 7 for både arealer og cirkel. Her er fin forekomst af arter med høj score (plusarter), inkl. en art (djævelsbid) med maksimum score, nemlig score 7. Områderne har en rimelig ensartet fordeling af planterne på score. Dog har A3 ingen arter med score 7, færrest arter og højeste antal problemarter (score -1). Arterne med score 7 og 6 er de samme, som gennemgået ovenfor. Især forekomst af plettet gøgeurt er bemærkelsesværdig. Denne art blev fundet med flere eksemplarer i A2 Syd, nord for Stareng.

Her forekommer kun få problemarter (score -1) og i ringe omfang. Grå-pil forekom dog i problematiske mængder i feltlaget – ud over at indgå i trælaget. Der optræder ikke invasive arter blandt problemarterne og heller ikke kulturarter (score 0), hvilket er godt

Moseområderne er i sin helhed ikke domineret af en enkelt art. Starengen og A3 har mindre områder med enedominans af arter, herunder dynd-padderok, tagrør, kær-star og toradet star samt, på de mere tørre områder, mose-bunke.

For knoldkæret, område A1, samt område A2 Nord med tilhørende cirkel, er forekomst af arter i de forskellige naturkvalitetsværdier illustreret i figur 8 for både areal og cirkel. I A1 er der fin forekomst af arter med høj score (plusarter), inkl. en art (djævelsbid) med maksimum score, nemlig score 7. Dette kær er naturkvalitetsmæssigt næsten på højde med det ovenfor beskrevne rigkær A2 Syd, og arts mæssigt næsten ens med disse. A1 adskiller sig fra de øvrige, ved at det ikke har været ude af græsning så længe. Dog længe nok til at butblomstret siv er relativt dominerende. Den vestlige del af A2 ligner en tidligere høslæteng. A2 Nord har kun få arter og kun med score 4 og nedefter. Ingen af områderne har kulturarter, hvilket er

naturmæssigt godt. Der er få problemarter, og kun i ringe mængde. Der er ikke invasive arter blandt problemarterne.

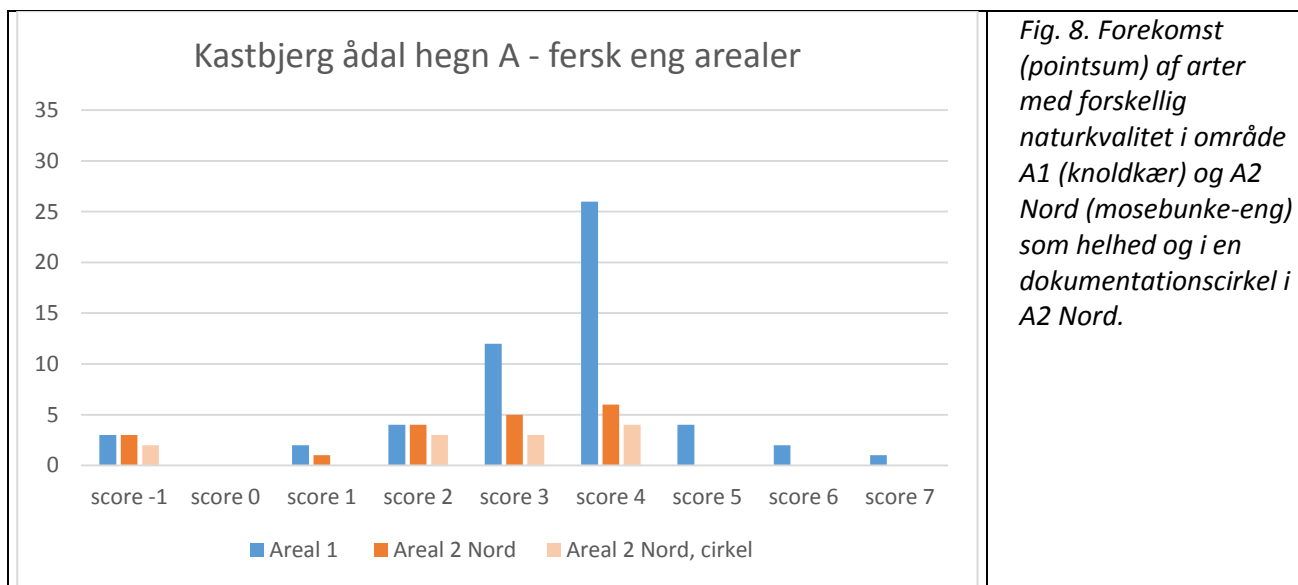

Fig. 8. Forekomst (pointsum) af arter med forskellig naturkvalitet i område A1 (knoldkær) og A2 Nord (mosebunke-eng) som helhed og i en dokumentationscirkel i A2 Nord.

A1 har butblomstret siv som en dominerende art. Butblomstret siv er en plus-art, men kan ved undergræsning optræde meget bestandsdannende og konkurrencetært. A2 Nord har dominans af primært mose-bunke og i visse områder også fløjlsgæs. Det skal bemærkes, at området med naturtypen hængesæk (7140) ikke er inkluderet i nærværende analyse.

C. Plejeplanens hovedpunkter

Som særligt synlige ansvarsarter foreslås plettet gøgeurt i A2 Syd samt hjertegræs og djævelsbid i A1. Foto *): I.N. Nielsen, **): Aase Gøthgen.

Plettet gøgeurt *

Hjertegræs **

Djævelsbid**

Af andre væsentlige arter for plejet rigkær, kan fremhæves for A2 Syd: maj-gøgeurt, djævelsbid, hjertegræs, tormentil og eng-troldurt. For A1 kan fremhæves de samme bortset fra, at eng-troldurt ikke blev observeret.

Strukturindeks er vist i tabel 3 med karakter for mose/eng ideal for rigkær til sammenligning.

Ved at se på kolonnen med tal fra 0 til 100 i tabel 3 og tabel 4 ses hvilke strukturvariable, der er som ønsket (100) og hvilke, der ikke er det. Der er dog vurderet struktur midt i græsningssæsonen og ikke ved sæsonens afslutning, som er det optimale.

Vegetationen i rigkærene er alt for høj, se tabel 3. Der mangler mosaik med lav vegetation. Desuden er der for stort kronedække af vedplanter (pil). Det eneste, der er plejet nogenlunde rimeligt i juli 2014 er knoldkær A1, se tabel 4. Det gælder for alle naturområderne, at dyrene ikke har været der ret meget. De har til gengæld græsset kulturmarken ved fangfolden helt ned.

Tabel 3. Strukturkarakter (tal fra 1 til 5) vist i højdegrupper med mosearealer ved Kastbjerg Å – hele A2 Syd med tilhørende dokumentationscirkel samt A3. Der sammenlignes til karakterfordeling for habitatnaturtypen rigkær (7230). Vurdering på en skala fra 1-5 omsættes til karakter 0-100 (ikke lineært). Blå farve indikerer struktur, der er for lidt af, og rød farve indikerer struktur, der er for meget af.

Variabel	Areal A2 Syd				Areal A3		Ideal rigkær (7230) karakter
	Areal	% score	Cirkel	% score	areal	% score	
Uden vegetation*	1	80	1	80	1	80	2
< 15 cm*	1	0	1	0	1	0	4
15-50 cm*	4	60	4	60	2	60	3
> 50 cm*	4	10	4	10	5	0	1
Dværgbuske*	1	100	1	100	1	100	1
Vedplanter (kronedække)**	3	30	2	60	3	30	1
Forekomst af invasive arter**	1	100	1	100	1	100	1

*Karakterskala: 1 (0-5 %), 2 (5-10 %), 3 (10-30 %), 4 (30-75 %) og 5 (75-100 %).

**Karakterskala: 1 (0 %), 2 (1-10 %), 3 (10-25 %), 4 (25-50 %) og 5 (50-100 %)

Tabel 4. Strukturkarakter (tal fra 1 til 5) vist i højdegrupper for engarealer ved Kastbjerg Å – hele A1 og A2 Nord samt tilhørende dokumentationscirkler. Der sammenlignes til karakter for ideal rigkær (habitatnaturtype 7230), idet der ikke findes noget godt ideal for eng. Vurdering på en skala fra 1-5 omsættes til karakter 0-100 (ikke lineært). Blå farve indikerer struktur, der er for lidt af, og rød farve indikerer struktur, der er for meget af.

Variabel	Areal A1		Areal A2 Nord				Ideal rigkær 7230 karakter
	Areal	% score	areal	% score	cirkel	% score	
Uden vegetation*	1	80	1	80	1	80	2
< 15 cm*	2	30	1	0	1	0	4
15-50 cm*	4	60	1	30	1	30	3
> 50 cm*	3	30	5	0	5	0	1
Dværgbuske*	1	100	1	100	1	100	1
Vedplanter (kronedække)**	2	60	2	60	1	100	1
Forekomst af invasive arter**	1	100	1	100	1	100	1

*Karakterskala: 1 (0-5 %), 2 (5-10 %), 3 (10-30 %), 4 (30-75 %) og 5 (75-100 %).

**Karakterskala: 1 (0 %), 2 (1-10 %), 3 (10-25 %), 4 (25-50 %) og 5 (50-100 %)

Forvaltningspunkter i næste målperiode

Generelt:

- Kvæget har sin anden sæson på arealet, hvorfor de naturligvis ikke har gennemført en ideel pleje. De opholder sig dog for meget på kulturgræsmaken og for lidt på naturarealerne. De har plejet A1 OK, bortse fra området med butblomstret siv. Øvrige arealer er kun græsset sporadisk af dyrene. Derfor er det nødvendigt at reducere deres adgang til kulturgræsmarken eller at sætte flere dyr på, udbinde så tidligt som muligt og tage flokken eller dele af flokken sendt hjem.
- For at opnå en bedre pleje af de forskellige naturtyper foreslår vi, at kulturgræsmarken hegnes fra eller som minimum indsnævres til en bred løbegang det meste af sæsonen, så dyreholderen blot har mulighed for at kalde dyrene til sig. Desuden at der sikres bedre adgang mellem delområderne bl.a. ved en kreatur overgang mellem de to dele af A2 Syd, så området med plettet gøgeurt sikres mod tilgroning. Plejemæssigt er det en overvejelse værd med bedre adgang mellem områderne langs Kastbjerg Å, da tilgangen fra sydsiden, via vældene, kan være problematisk for dyrene.
- De gode naturområder har en for høj kronedækning, men det anbefales, at dyrene forsøger at vise hvad de kan udrette, inden der evt. gribes til motorsav.

A1:

- Området er i en god gænge naturplejemæssigt. Dyrene skal dog gøre mere indhug i vegetationen i området ved piletræerne, som er domineret af butblomstret siv, samt i område med tagrør. Piletræet skal ikke beskæres så længe butblomstret siv er dominerende, da dyrene reducerer denne art med tramp, når de går efter pileblade.

A2 Syd:

- Pleje af A2 er meget vigtig for hele områdets naturkvalitet. Det er her, den bedste naturkvalitet findes. Dyrene har adgang til området fra syd og fra nord langs vandløbet. Dyrene benytter også en overgang over grøften mellem A1 og A2 Syd midt i A2 Syd området. Der foreslår vi at dyrene hjælpes bedre på vej her ved en manuel beskæring af krat.
- Inkluderet i Areal 2A Syd er området nord for Starengen. Her er plettet gøgeurt, der er ved at gro til i pil og høje græsarter. Dyrene har dårlig adgang til området. Derfor foreslår vi etableret en overgang over grøften, så dyrene let kan komme til dette område. Overgangen skal placeres således, at passagen ikke er lige ud for plettet gøgeurt.

A3:

- Kun tilgængelig via en enkelt overgang, der ender direkte i en høj tagrørsbevoksning. Det er helt tydeligt, at dyrene har forsøgt sig via det slåede tagrørsspor. Tagrør ædes især først på sæsonen. Hvis ikke dyrene kommer over tagrørene først på sæsonen anbefales at der etableres flere slåede tagrørsspor, som kan lede dyrene igennem området.

A2 Nord:

- Disse områder er de naturmæssigt mindst værdifulde. Arealerne er tørre og kan derfor erstatte kulturmarken som drøvtygningsområde. Arealerne har et vist potentiale og anbefales græsset ned. Nogle af områderne, f.eks. vestlige del, er egnet til slåning/høslæt/brakpudsning, og en slåning i nogle år vil hjælpe dyrene med at etablere en god pleje på arealerne.

Starengen.

- Dette område er ikke gennemgået specielt. Området vurderes at kunne komme i god naturtilstand gennem pleje. Dyrene forventes gradvist at indtage dette område. Det anbefales, at områdets hydrologi eftergås med henblik på vurdering af om der er passende afløb fra trykvandsområderne.

Disse plejemål opnås ved at lette dyrenes adgang til og i rigkærene. Det gøres ved at hegne kulturmark fra, ved at etablere flere overgangen over grøfterne, der adskiller delområderne, ved at slå spor i den høje vegetation, som vil lede dyrene ud i området. A2 Syd skal have første prioritet plejemæssigt. Evt. kan øvrige områder hegnes fra i nogle år til A2 Syd området er kommet i god gænge, hvis der ikke er nok græsningsdyr.

Anbefalingerne skal afstemmes med eventuelle tilskudsregler for arealerne.

Administrative informationer

Målperiodens længde

Naturplejerens navn og tlf....

Kommunens kontaktperson og tlf....

Konsulent og tlf....

Logbog med foto dokumentation

<p>11. juli 2014</p>		<p><i>Arealet afgræsses af en gruppe Dexter, ca. 10 køer, en tyr (den lyse) og nogle kalve</i></p>
		<p><i>A1 (th i fotoet) set fra syd med pil og tagrør</i></p>
		<p><i>A1 fra det bedst afgræssede område</i></p>
		<p><i>A1 – her græsser dyrene i kanten af tagrørsgruppe – de har rigeligt at se til</i></p>

		<p>Stor tørvegrav med andemad. Dyrene kan også drikke af grøfter.</p>
		<p>Trægruppe med birk ved kant af tørvegrav ser ud til at være et yndet opholdssted for dyrene</p>
		<p>A2 Nord med høj, relativ artsfattig mosebunke domineret vegetation og stort set urørt af dyrene i juli 2014</p>
		<p>A2 Syd med høj, relativ artsrig vegetation og stort set urørt af dyrene i juli 2014</p>

		<p><i>Stareng – høj!</i></p>
		<p><i>A2 Syd, nord for Stareng, med plettet gøgeurt (en hel del)</i></p>
		<p><i>A3 med tagrør</i></p>
		<p><i>A3 med fløjlsgræs og mose-bunke</i></p>

		<p><i>Cirkel i A2 Nord - view</i></p>
		<p><i>Cirkel i A2 Nord - detail</i></p>
		<p><i>Cirkel i A2 Syd-view</i></p>
		<p><i>Cirkel i A2 Syd-detail</i></p>